

Лексико-семантичні характеристики дієслів на позначення зухвалої поведінки в сучасній німецькій мові (парадигматичний, синтагматичний та епідигматичний аспекти)

У статті здійснено комплексне дослідження системних парадигматичних, синтагматичних та епідигматичних характеристик німецьких дієслів на позначення зухвалої поведінки на основі аналізу тлумачних і синонімічних словників та публіцистичних текстів. Розвідка ґрунтується на використанні деяких «традиційних» і низки «сучасних» методів. Описовий метод використано для виділення одиниць аналізу, їх класифікації та інтерпретації отриманих даних. За допомогою процедури формалізованої інвентаризації встановлено склад лексико-семантичної групи дієслів на позначення зухвалої поведінки. За допомоги парадигматичної методики визначено спільні та диференційні ознаки між розглянутими дієсловами й на основі спільності та відмінності встановлених ознак дієслова об'єднано в різні парадигми. Синтагматична методика сприяла поглибленому аналізу мовних елементів через дослідження їх сполучуваності та контексту. Використано декілька статистичних прийомів для виявлення семантико-кореляційних відношень досліджуваних лексем: критерій χ^2 і критерій взаємної спряженості Чупрова (K), які дають змогу виявити закономірну сполучуваність компонентів групи.

Ключові слова: семантична структура слова, лексико-семантична група, парадигматика, синтагматика, епідигматика, сема, семний комплекс, семема.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність теми статті зумовлена антропоцентричним спрямуванням сучасної лінгвістики на виявлення взаємозв'язку мови з емоційно-експресивною діяльністю людини, потребою глибокого аналізу проблем лінгвопрагматики, визначення закономірностей функціонування компонентів лексико-семантичного поля на позначення зухвалої поведінки, до складу якого входить досліджувана лексико-семантична група (далі – ЛСГ) дієслів і лінгвокультурних характеристик досліджуваної лексики в різнобічному емпіричному матеріалі із системно-польовою організацією.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки виявляється підвищений інтерес до семантичних аспектів мови на всіх її рівнях, акцентується доцільність аналізу значення слова як структурованої системи. Відомо, що значущість кожного лінгвістичного елемента визначає його парадигматичні й синтагматичні зв'язки, які формують системні відношення в мові. Великого значення в сучасних дослідженнях набувають епідигматичні відношення – асоціативно-дериваційні зв'язки за формою та змістом, що виявляються на рівні слів й окремих значень. На думку Д. М. Шмельова, усі три типи зв'язків мають між собою певне співвідношення, що підтверджується формуванням нових слів та лексичних значень [3, с. 50–55]. Тому ми вважаємо, що комплексне дослідження, яке ґрунтується на поєднанні антропоцентричного й системоцентричного підходів із застосуванням кількісних формалізованих (апроксимативних та статистичних) методик, сприяє цілісності вивчення досліджуваної ЛСГ, а також розкриває особливості всієї лексико-семантичної системи мови.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Як засвідчують роботи Б. Ажнюка, В. Виноградова, Е. Коляди, А. Куніна, В. Супруна, Ю. Фещенка та ін., одним із важливих фрагментів мовної картини світу є лексичні одиниці на позначення поведінки людини. Проте проблема зухвалої поведінки в лінгвістиці досі не поставала предметом дослідження.

Огляд лінгвістичної літератури показує, що нині до методів вивчення семантичних властивостей слова все активніше застосовують квантитативний підхід як найоптимальніший для такого дослідження. Численні розвідки демонструють, що максимально уникнути суб'єктивності, зберегти певною мірою високий рівень формалізації та одночасно уникнути розпливчастості меж досліджуваних ЛСГ дає змогу компонентно-статистична методика формалізованої процедури інвентаризації, розроблена Л. В. Бистровою, М. Д. Капатруком і В. В. Левицьким [1, с. 75–78]. За допомоги парадигматичної методики в роботі встановлювали спільні та диференційні ознаки між розглянутими дієсловами й на основі спільності та відмінності цих ознак дієслова об'єднували в різні парадигми. Синтагматична методика сприяла поглибленому аналізу мовних елементів через дослідження їх сполучуваності й

контексту. У статті також використано декілька статистичних прийомів для виявлення семантико-кореляційних відношень досліджуваних лексем: *критерій хи-квадрат* (χ^2) і *критерій взаємної спряженості Чупрова* (K), які дають змогу виявити закономірну сполучуваність компонентів групи. Ефективність цих процедур перевірена й підтверджена на практиці багатьма науковцями Чернівецької лінгвістичної школи та їхніми послідовниками (М. Д. Капатрук, С. О. Кантемір, С. В. Кійко, Р. М. Мельник [цит. за 2] та ін.).

Мета статті – опис виявлених семантичних властивостей компонентів ЛСГ дієслів на позначення *зухвалої поведінки* в сучасній німецькій мові на ґрунті лексикографічної інвентаризації та текстового опису їхніх синтагматичних, парадигматичних й епідигматичних характеристик за допомогою системно-квантитативного підходу.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання** дослідження: на основі кількісного опрацювання тлумачних і синонімічних словників установити склад ЛСГ досліджуваних дієслів та інвентаризувати встановлену ЛСГ; вивчити парадигматичні відношення між компонентами ЛСГ; проаналізувати синтагматичні властивості елементів ЛСГ і визначити характер лексичної, семантичної та синтаксичної сполучуваності; дослідити епідигматичні характеристики розглянутих дієслів та на основі цього описати характер їхніх функціональних властивостей.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Першим кроком нашого дослідження є інвентаризація – визначення складу ЛСГ дієслів, що позначають зухвалу поведінку. Опертя на ключову гіпотезу: що ближче слово розміщене в словниковому тлумаченні до пояснювального слова, то тісніше воно зв'язане з його основним значенням, дало змогу формалізовано визначити склад групи. Зауважимо, що проблему інвентаризації та парадигматичних відношень розглядуваних дієслів уже вивчав автор статті раніше [див. 2], тому ми тільки зазначимо склад ЛСГ після проведеної інвентаризації: домінанта – *sich erdreisten*; ядро – *sich anmaßen* із семантичною вагою 0,55; основний склад – *sich erfrechen* (0,43), *sich vermessen* (0,39), *sich unterstehen* (0,38), *sich erkühnen* (0,33), *wagen* (0,32), *sich unterfangen* (0,25); ближня периферія – *sich erlauben* (0,24); дальня периферія – *sich herausnehmen* (0,18), *sich erkecken* (0,13), *belästigen* (0,13), *anpöbeln* (0,13).

Дослідження міри парадигматичних відношень показало, що домінанта *sich erdreisten* описується найбільшою кількістю компонентів ЛСГ, а вони, відповідно, тлумачаться нею. Найсильніший характер вагових відношень домінанти виявлено з дієсловами: *erfrechen, sich* (1,12), *erkühnen, sich* (0,91), *anmaßen, sich* (0,83), *unterstehen, sich* (0,76), *vermessen, sich* (0,76), *erlauben, sich* (0,71), *wagen (sich)* (0,68).

Оскільки межі статті не дають нам змоги детально описати всі проаналізовані дієслова, у подальших аналізах розглянемо тільки домінанту *erdreisten, sich* та лексему *belästigen*.

Як засвідчують результати дослідження кількісних характеристик сполучуваності, найтісніші синтагматичні зв'язки ці дієслова мають із підкласами іменників, що належать до характеристик людини: «Професія» (38 лексичних одиниць (ЛО), 53 слововживання (СВ), 1,4 (*уживаність підкласу*)), «Люди, пов'язані певними відносинами» (23 ЛО, 42 СВ, 1,83), «Люди, члени сім'ї» (8 ЛО, 21 СВ, 2,63), «Власні назви» (14 ЛО, 19 СВ, 1,36) тощо. Статистично значущі зв'язки *sich erdreisten* має з іменниками на позначення професії (19 СВ, $\chi^2=11,03$, $K=0,22$) та власними назвами (10 СВ, $\chi^2=10,59$, $K=0,23$); із дієсловами неспіввіднесеної дії (23 СВ, $\chi^2=13,8$, $K=0,35$), людської комунікації (7 СВ, $\chi^2=4,76$, $K=0,21$) і модальними дієсловами (10 СВ, $\chi^2=4,01$, $K=0,18$). Дієслово *belästigen* має більшу широту сполучуваності з іменниками (0,86), як і частоту вживання (143 СВ), ніж домінанта (45 СВ, широта – 0,66). Аналіз сполучуваності розглянутих дієслів із прикметниками дав дуже низькі й незначущі результати, що наводить нас на думку про те, що дії, виражені дієсловами цієї ЛСГ, рідко отримують атрибутивне позначення. Найбільш суттєвий зв'язок простежуємо з ад'єктивними словами «біофункціональних прикметників біосексуальної функціональної сфери на позначення сексуальності» (*sexuell*).

Що стосується лексичної сполучуваності, то ми виявили кілька сталих лексичних зв'язків лише для дієслова *belästigen*: + *Mann, Stalker* (суб'єкт); *Fahrgast; Frau(en); Kinder; Kunde* (об'єкт); (*mit Geruch; Nachbar(in)*). Вибірка засвідчила тільки один прикметник, який міг би характеризуватися константністю лексичного сполучення досліджуваних дієслів: *belästigen+sexuell*.

Аналізуючи епідигматичні характеристики, ми виділили за опрацьованими лексикографічними джерелами два комплекси сем для дієслова *sich erdreisten*: 1) «*die Frechheit haben, etw. (Unerlaubtes*

od. *Provozierendes*) zu tun od. zu sagen: мати зухвалість зробити чи сказати щось (недозволене, провокаційне), нахабніти (утратити сором)»; 2) «*sich wagen, sich erkuhnen*: наважуватися, посміти». Крім раніше описаних синонімів дієслова *sich erdreisten*, можна ще назвати сталі вирази *die Stirn haben, (umgs.) den Nerv haben, die Courage haben* [5].

Аналіз публіцистичних текстів показав, що досліджуване дієслово *sich erdreisten* уживають у періодиці надзвичайно рідко. За період із 2000 р. до 2012 р. ми зафіксували лише 59 СВ. Семний комплекс 1: «*die Frechheit haben, etw. (Unerlaubtes od. Provozierendes) zu tun od. zu sagen*: мати зухвалість зробити чи сказати щось (недозволене, провокаційне), нахабніти (утратити сором)» є найбільш уживаним (53 СВ) у розглянутих публікаціях. Отже, як видно з дослідження, це дієслово має переважно негативну конотацію й уживається в текстах на різну тематику, але найчастіше – на політичну. Актантом такої дії може виступати як окрема особа, так і цілий народ чи нація, партія, уряд, урядові особи чи навіть заклади та установи (*Spieler, Radio-Mann, Volk, Regierung(en), Grüne und SPD, Gewerbeverein, Vorsitzender, Kulturminister, das Café des Frankfurter Fernsehturms*). Зухвальство, нахабство може виявлятися в різних діях і висловлюваннях, які провокують чи вважаються недозволеними, аморальними, непристойними, суперечать загально визнаним правилам та нормам суспільства, зачіпають чийсь інтереси, викликаючи осуд, обурення, гнів або й заборону, наприклад: *sich der Barbarei e.; sich e. eine Andeutung zu machen; sich e. den Namen des Herrn zu beleidigen; sich e. mit einer konträren Meinung und in politischem Engagement unbequem zu werden*.

Так, зроблені комусь небажані, хоча й справедливі натяки про правдивий стан речей можуть розцінюватися як вияв зухвалості й нахабства:

Der Radio-Mann hatte sich erdreistet, eine Andeutung zu dem luxuriösen Lebensstil des 29-Jährigen zu machen [WELT ONLINE, 12.04.2010].

Неправомірне втручання високопосадовців у справи, у які вони не мають права втручатися, теж характеризується як нахабна поведінка:

Italiens Kulturminister erdreistet sich nun, selbst in der Jury des Filmfestivals Venedig mitzumischen [ZEIT ONLINE, 21.09.2010].

Зухвало й нахабно поводяться колишні камбоджійські вожді, які безсоромно спростовують певні беззаперечні історичні факти, відверто глузуючи і зневажаючи цим постраждалих у них людей:

Die übrigen Rote-Khmer-Führer hingegen leben unbehelligt im Lande und erdreisten sich, den Massenmord oder zumindest ihre Kenntnis davon in Interviews und Biografien zu leugnen und so die Überlebenden zu verhöhnen... [DIE ZEIT, 17.03.2005].

Не схвалюється в суспільстві й такий вияв зухвалості, як висловлювання думки, що суперечить інтересам інших, та здатність мати сміливість стати комусь незручним через свої політичні погляди:

Sollte er sich aber erdreisten, mit einer konträren Meinung und in politischem Engagement unbequem zu werden, hört die Vorliebe für seine Eigenständigkeit auf [DIE ZEIT, 05.08.2004].

Семний комплекс 2 «*sich wagen, sich erkuhnen*: наважуватися, посміти» вживають значно менше (6 СВ). На відміну від першої семи, він не є негативно конотованим, позначає дію, що характеризується більше сміливістю, здатністю до ризику, ніж нахабністю:

Erst recht nicht, wenn sie sich erdreisten, eine Familie zu gründen und Kinder in die Welt zu setzen [Die Welt, 02.05.2011].

Як ми вже зазначали, дієслово *belästigen* пов'язується з домінантою *sich erdreisten* через семантичний зв'язок із дієсловом *anpöbeln*. І хоча результати інвентаризації показують низький семантичний зв'язок цього слова з ядровими компонентами досліджуваних дієслів, оскільки воно ними не тлумачиться, проте контекстуальний аналіз доводить, що тип поведінки, який позначається за допомогою дієслова *belästigen*, належить до зухвалої, нахабної, грубої поведінки, вербальне позначення якої ми вивчаємо в нашій розвідці. А отже, ці дієслова семантично близькі. Зі словникового аналізу бачимо, що лексему *belästigen* пояснюють лише три із шести використаних словників порізного сформованими тлумаченнями [5; 6; 8]. Об'єднавши їх, ми виділили такі семні комплекси:

1) «*jmdm. zur Last fallen, zudringlich, unbequem, lästig werden, mit etw. stören oder verärgern, indem man zu unpassender Zeit od. immer wieder etw. von ihm möchte*: надокучати, постійно набридати комунебудь (напр. перехожим, пасажирам) чим-небудь (питаннями, проханнями, домаганнями), обтяжувати, затрудняти, турбувати, нав'язуватися»;

2) «*j-n nicht in Ruhe lassen od. versuchen, ihn zu etw. zu zwingen, was er nicht will (ein Mädchen, eine Frau unsittlich b)*: не давати спокою комусь або змушувати його до чогось, чого він не хоче»;

3) «*bedrängen*: пригнічувати, обтяжувати, пригноблювати, переслідувати».

Проаналізувавши публіцистичні тексти, ми виявили, що, на відміну від дієслова-домінанти, лексему *belästigen* значно більше використовують автори розглянутих публікацій – 81 СВ за 2011 р. Як засвідчує дослідження, найбільш частотним є семний комплекс 1 (56 СВ), що позначає поведінку особи чи групи осіб, установ, організацій, підприємств, які своїми діями набридають, надокучають іншим людям усупереч їхньому бажанню, порушуючи їхній спокій (*in seiner Ruhe b.*), нав'язуються, переслідують, приносячи цим незадоволення, обурення, спричиняючи супротив, а інколи й звернення до правоохоронних органів. Актанти такої дії виражаються зазвичай іменниками на позначення людей узагалі, за професією, посадою, родом занять, за національністю, місцем проживання (*Facebook-Leute, Paparazi, Fremde, Raser, Urlaubsrüpel, Störenfrieden, Roma*); з іменниками на позначення явищ та понять суспільно-політичного життя (*Parlament, Regierung*); фізіологічні процеси (*muffige Gerüche, Mundgeruch*). Об'єктом для дієслова *belästigen* виступають іменники здебільшого, що позначають людей узагалі (*Menschen, Leute*); за статевою ознакою (*Mädchen, Frau, Dame*); за професією, посадою, родом занять (*Facebook-Friends, Autofahrer, Bahnmitarbeiter, Abgeordnete, Verbraucher, Kunde, Mitreisende, Passagiere, Touristen, Prominente*); за місцем проживання (*Bewohner*); явища та поняття суспільно-політичного життя (*Regierung, Umgebung, Umwelt*); збірні позначення живого (*die Allgemeinheit*). Інструментом дії бувають іменники типу: *Werbeanrufe, Briefe, Anrufe, Statistiken, Musik, Fragen, religiöse Ansichten; Qualm, Gestank und Lärm, Geruch*. Наприклад:

Die AOK hatte sich zuvor bereits gegenüber den Verbraucherschützern verpflichtet, keine möglichen Kunden mehr mit Werbeanrufen zu belästigen [Frankfurter Rundschau, 11.02.2011].

Така поведінка може навіть обговорюватися й заборонятися на найвищому державному рівні:

Die PCC hatte mit den britischen Medien vereinbart, dass sie Kate Middleton nicht verfolgen und belästigen [SPIEGEL ONLINE, 10.05.2011].

Наступний приклад демонструє, наскільки неприпустимим є для «справжніх чоловіків» надокучати й турбувати своїх друзів без надто вагомої на те причини, якою може бути хіба що власний похорон:

Was man so Männer nennt, lässt sich psychoanalytisch auskratzen. Wir sollten unsere Freunde nur für unser Begräbnis belästigen und nicht einmal dann! [ZEIT ONLINE, 18.06.2010].

Семний комплекс 2 «*j-n nicht in Ruhe lassen od. versuchen, ihn zu etw. zu zwingen, was er nicht will (ein Mädchen, eine Frau unsittlich b)*: не давати спокою комусь або змушувати його до чогось, чого він не хоче» виявився менш частотним у вживанні – 17 СВ. На відміну від попереднього, цей комплекс сем позначає поведінку, яка характеризується не тільки словесними набриданнями, але й фізичними та сексуальними домаганнями з виявами морального й фізичного насилля, агресії. У контекстах дієслово *belästigen* у цьому значенні звично має синтагматичний зв'язок з іменниками на позначення людей за віковою (*Kind*) та статевою ознаками (*Frau*), людей, пов'язаних певними відносинами (*Opfer, Freundin*), які виступають об'єктами таких дій. Актанти тут позначають іменники, що вказують на особу, переважно чоловічої статі (*Mann, Priester*), яка характеризується здатністю фанатично захоплюватися, обожнювати (*Stalker, Verehrer, Liebhaber, Fan*), інколи це можуть бути люди з психічними відхиленнями (*schizophren*) чи особи нахабної поведінки (*ein dreister Täter, Störenfried*). Ця поведінка характеризується такими вчинками, як повсюдне переслідування об'єкта своїх домагань, інколи з намаганнями фізичного контакту, настирливе багаторазове телефонування та відправка SMS-повідомлень або листів (нерідко з погрозами), наполегливе вимагання взаємності, а також постійні набридання колу близьких до жертви людей, за що часто передбачається кримінальна відповідальність.

Окремо на нашу думку, слід виділити, семний комплекс «*сексуальне домагання*», який належить до цього семного комплексу, але не зафіксований лексикографічними джерелами. У текстах ми натрапили на 9 СВ словосполучень *sexuell belästigen*, що дає підставу вважати, що цим комплексом сем слід доповнити 2-й семний комплекс:

Die 24-Jährige hatte das Kontaktverbot für den aufdringlichen Fan beantragt. Ihren Angaben nach verfolgt der Mann sie seit zwei Jahren. In den vergangenen Monaten habe er mehrere Male ihr Haus aufgesucht und sie mit mehr als 100 SMS-Nachrichten und Anrufen belästigt. Anfang Mai habe er ihr eine

bedrohliche SMS geschickt, aus der hervorgehen soll, dass er sie sexuell belästigen wollte, machte Lohan in ihrem Antrag geltend... Der Mann sei möglicherweise schizophran, hieß es [Frankfurter Rundschau, 08.08.2011].

Семний комплекс 3: «*bedrängen*: пригнічувати, обтяжувати, пригноблювати, переслідувати» зафіксований нами у 8 СВ. Тут актантами й об'єктом є, як правило, не окремі особи, а цілі народи чи установи, організації, уряд і т. ін. (актанти: *Sicherheitskräfte, Regierung, Sicherheitsvorkehrungen, Rechtsextreme, die Euro-Krise, die neuesten Apple-Produkte*; об'єкти: *Deutsche, unschuldige Steuerzahler, Erstunterzeichner, Millionäre, Geldinstitute, Bevölkerungsminderheiten*). Інструментом таких дій можуть бути різні урядові регулювання, економічні операції (*Regulierung*):

Viele Kritiker halten Ihnen vor, dass Sie die Krise mitausgelöst haben. Noch 2005 haben Sie als Finanzminister vor Managern gesagt, dass eine Regierung die Geldinstitute mit möglichst wenig Regulierung belästigen sollte [DER SPIEGEL, 21.02.2011].

Тож, як засвідчив епідигматичний аналіз, другий за частотою вживання комплекс сем дієслова *belästigen* – «*j-n nicht in Ruhe lassen od. versuchen, ihn zu etw. zu zwingen, was er nicht will*» – слід доповнити семою «*sexuell belästigen*», яку чітко виокремлюють у низці контекстів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, поєднання парадигматичного, синтагматичного та епідигматичного аналізу сприяє цілісності дослідження лексико-семантичної системи мови й розширює наявні відомості щодо відношень лексичного значення, сполучуваності та парадигматичних зв'язків слова. У перспективі доцільно розглянути проаналізовану ЛСГ з ширшим використанням матеріалу художньої літератури, що дасть змогу краще репрезентувати досліджений фрагмент у лексиконі. Вироблений алгоритм сприятиме об'єктивному членуванню мовної картини світу в подальших дослідженнях, що відкриє перспективи вдосконалення аналізу організації лексичної системи мови.

Джерела та література

1. Быстрова Л. В. К вопросу о принципах и методах выделения лексико-семантических групп слов / Л. В. Быстрова, Н. Д. Капатрук, В. В. Левицкий // Науч. докл. высш. шк. Филологические науки. – 1980. – № 6. – С. 75–78.
2. Липка С. І. Лексико-семантичне поле на позначення зухвалої поведінки в сучасній німецькій мові: дис... канд. філол. наук : 10.02.04 / С. І. Липка. – Львів, 2013.
3. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев. – М.: Наука, 1973. – 278 с.
4. Bünting K. D. Deutsches Wörterbuch. – Chur/Schweiz Gesamtherstellung: Isis Verlag AG, und Graphischer Großbetrieb Pößneck, 1996. – 1504 S.
5. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. – Mannheim; Wien; Zürich: Dudenverlag, 2003.
6. Duden; Bd. 10. Bedeutungswörterbuch. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 1985.
7. Frankfurter Rundschau [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.fr-online.de/>
8. Göttert K. H. Neues deutsches Wörterbuch by Helmut Lingen Verlag GmbH & Co. KG 50679. – Köln, 2007.
9. Langenscheidt. Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / D. Götz, G. Haensch, H. Wellmann. – Berlin; München; Langenscheidt KG, 2008.
10. Spiegel online [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.spiegel.de/>
11. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch. Neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig – Burfeind. Bertelsmann Lexikon Verlag GmbH, Gütersloh. – München, 2001.
12. Welt online [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.welt.de/>
13. Zeit online [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.zeit.de/index>

Липка Светлана. Лексико-семантические характеристики глаголов, обозначающих дерзкое поведение, в современном немецком языке (парадигматический, синтагматический и эпидигматический аспекты). В статье комплексно исследованы системные парадигматические, синтагматические и эпидигматические характеристики глаголов, обозначающих *дерзкое поведение*, в современном немецком языке на основе анализа толковых и синонимических словарей, а также публицистических текстов. Исследование основано на использовании некоторых «традиционных» и ряда «современных» методов. При помощи процедуры формализованной инвентаризации установлен состав лексико-семантической группы глаголов, обозначающих дерзкое поведение. При помощи парадигматической методики установлены общие и дифференциальные признаки между исследуемыми глаголами, на основе общих и различных установленных признаков глаголы объединяются в функциональные парадигмы. Синтагматическая методика поспособствовала углубленному анализу языковых элементов путем исследования их сочетаемости и контекста. Используются некоторые статистические приемы

для выявления семантико-корреляционных отношений исследуемых лексем: критерий хи-квадрат (χ^2) и критерий взаимной сопряженности Чупрова (K), которые дают возможность установить закономерную сочетаемость компонентов поля.

Ключевые слова: семантическая структура слова, лексико-семантическая группа, парадигматика, синтагматика, эпидигматика, сема, семный комплекс, семема.

Lypka Svitlana. Lexical-Semantic Characteristics of the Verbs Denoting Impertinent Behaviour in Modern German (Syntagmatic, Paradigmatic and Epidegmatic Aspects). The article deals with the comprehensive study of the semantic characteristics of verbs denoting *impertinent behaviour* in modern German. Both system-centric and anthropocentric approaches have been combined in the paper with the aim to determine the nominative space covered by the components of the researched lexical-semantic group, and to determine their systemic paradigmatic, syntagmatic and epidegmatic characteristics. The semantic features of the systemic formation (lexical-semantic group) have been described with the help of quantitative-formalized (approximated and static) methods. The study of syntagmatic features of lexical units denoting impertinent behaviour is conducted on the basis of researching their lexical, semantic and syntactic combinability with nouns, adjectives and verbs. The analysis of epidegmatic characteristics (semes, seme complexes) on the basis of studying lexicographic sources and media texts revealed the influence of the context on the realization of the semantics of the semes determined on the basis of dictionaries, which often leads to the appearance of new semes or seme complexes, not registered by the dictionaries, and the change in the order of the hierarchical structure in the semantics of the word.

Key words: lexical-semantic group, syntagmatic connections, paradigmatic relations, epidegmatic characteristics, sememe, seme, seme complex.

Стаття надійшла до редколегії
10.04.2015 р.

УДК 81'373.43:796.5

Андріана Литвин

Телескопія як ефективний спосіб утворення неологізмів у лексиці англійської мови спортивно-туристичної сфери

У статті досліджено телескопію як активний спосіб словотвору неологізмів у лексиці англійської мови спортивно-туристичної сфери. Зазначено, що, незважаючи на суперечності щодо феномену телескопії, усе ж таки більшість науковців уважають, що це окремий спосіб словотвору, який потребує подальшого детального вивчення. Розглядаючи природу телескопії, дослідники підкреслюють її комплексний характер, який полягає у використанні механізмів стягнення основ, скорочення та фрагментації слів. Під час аналізу телескопійних одиниць спортивно-туристичної сфери увагу приділено структурній будові й семантиці лексем. Визначено низку моделей утворення телескопізмів у спортивно-туристичній сфері. Виділено три основні семантичні групи телескопійних одиниць спортивно-туристичної сфери. У статті описано роль телескопії у формуванні нових словотворчих способів, зокрема афіксальної деривації, у результаті якої утворюються нові деривати, а також проаналізовано гаплогічні одиниці, що виникли внаслідок накладання компонентів на стику обох слів.

Ключові слова: телескопія, словотвір, неологізм, афераза, апокопа, гаплогія, аналогія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Безперервний розвиток мови виявляється в збагаченні її неологізмами, які відображають результати когнітивної діяльності людини. Сьогодні англійська мова як мова міжнародного спілкування перебуває на стадії неологічного розквіту, результатом якого є не лише значне поповнення словникового складу мови, а й зміни в джерелах і способах утворення англійських інновацій.

На сучасному етапі розвитку англійської мови спостерігається її спроможність оновлюватися та збагачуватися завдяки власним ресурсам, тобто через створення нових лексичних одиниць на основі вже відомих слів [4, с. 13]. Таким чином, знижується кількість запозичених слів, однак контакти з іншими мовами залишаються помітними на всіх рівнях мови. Як наслідок, англійська мова збага-